

BOTANISCH SLOOTKANTBEHEER

Gert-Jan Elbers

Binnen de agrarische natuurverenigingen is men naast weidevogelbescherming ook veel bezig met het botanisch beheer van slootkanten. Hiervoor kunnen ze een subsidie krijgen in het kader van de SAN. SAN staat voor Subsidieregeling Agrarisch Natuurbeheer en is een onderdeel van het Programma Beheer. Op basis van doelsoorten (zie lijst) die gevonden worden, krijgt men ook een resultaatbeloning. De lijst van doelsoorten kan per vereniging verschillen en is afhankelijk van grondsoort en waterkwaliteit. Binnen de provincie Utrecht zijn reeds voor vele kilometers slootkant contracten afgesloten.

1	Moerasvergeet-mij-nietje	12	Echte koekoeksbloem
2	Moeraswalstro	13	Gele lis
3	Moerasrolklaver	14	Dotterbloem
4	Veldlathyrus	15	Beekpunge
5	Moeras- of akkermunt	16	Peningkruid
6	Moerasandoorn	17	Brunel
7	Moeraswederik	18	Kattenstaart
8	Egelboterbloem	19	Kale jonker
9	Blauw glikkruid	20	Waternavel
10	Wolfspoot	21	Wilde bertram
11	Vogelwikke	22	Grote ratelaar

Lijst van plantensoorten die meetellen voor de resultaatbeloning. De soorten komen vooral voor op veen met klei. Naast deze planten telt ook elke plant van de Rode Lijst mee.

De bonte weide is veranderd in een groen biljartlaken

Door intensivering van de landbouw en het vlakleggen van de graslandpercelen zijn niet alleen de verschillende kruiden uit het perceel verdwenen maar ook de variatie op het perceel wat betreft drogere en nattere stukken. Alles staat en stond in het teken van het verhogen van de grasproductie. Productiegraslanden lijken hierdoor veel op elkaar ongeacht de grondsoort, waterhuishouding of voedselrijkdom. Door schuiven en diepploegen heeft men natuurlijke variaties in percelen weggehaald om rationeler te kunnen boeren. Nu oogst men 10 ton droge stof van één ha grasland. Wil men grasland met een botanische doelstelling, dan dient de oogst aan droge stof onder de 5 ton te zakken.

In het recente verleden kende het gemiddelde perceel veel variatie. Dit kwam tot uitdrukking in de verschillende plantensoorten die hun eigen eisen stellen aan waterhuishouding, grondsoort en voedselrijkdom. Eerst kleurden de natte hooilanden geel van de dotters, dan paars van de pinksterbloemen en echte koekoeksbloemen, dan rood van de veldzuring, later waren ze doorspekt van scherpe boterbloem. De laatste tijd gaan ook de niet aan vocht gebonden kruiden achter-

uit. Deze soorten zijn naar de slootkanten verdreven.

Niet alle plantensoorten zijn te handhaven in het agrarisch cultuurlandschap. Sommige komen alleen voor in reservaten. Kamgras en veldgerst zijn soorten die houden van niet te intensief maar ook niet te extensief beheerd grasland.

Greppels zijn plaatsen die vochtig zijn en kansen bieden aan soorten als egelbloem, zwarte zegge en reukgras. De naam reukgras is aan deze soort gegeven omdat er een stof (cumarine) vrijkomt als je het maait of in je hand wrijft. Probeer het maar eens.

In kruidenrijke slootkanten leven meer insecten dan in intensief beheerd grasland. Op deze wijze draagt de slootkant ook bij aan de natuurlijke voedselvoorziening van jonge weidevogelkuikens.

Bloemrijke slootkant met speenkruid - Herman van den Bijtel

Slootkanten en sloten

Goed beheerde slootkanten kunnen kruidenrijk zijn. Er zal altijd een beheer moeten plaatsvinden omdat er anders verruiging van de kanten plaatsvindt. Bloemrijke slootkanten vormen een tussenstadium in de natuurlijke successie. Niets doen geeft in veel gevallen boomopslag van els en es. Wanneer de slootkant vrij blijft van meststoffen en vertrapping in combinatie met juist beheer krijgt een bloemrijke vegetatie een kans.

Een goed beheer bestaat uit maaien en afvoeren waardoor verschraling en een stabiele situatie ontstaan die van het grootste belang zijn voor succes. Wanneer

de kant kapot wordt getrapt door vee of er ontstaan veel zwarte plekken door te kort maaien, dan krijgen storingplanten - die van de stikstof houden die vrijkomt door mineralisatie - een kans. Voorbeelden hiervan zijn akkerdistel en brandnetel. Hier en daar een koeienpoot is geen bezwaar. Dit draagt bij aan de variatie van de slootkant en daardoor krijgen kiemplanten een kans.

Gele dotterbloemen langs de sloot - Herman van den Bijtel

Dat er vaak een subtiel evenwicht is, blijkt uit het volgende voorbeeld: pinksterbloemen en echte koekoeksbloemen hebben in eerste instantie last van grazend vee. En toch: als er helemaal geen begrazing plaatsvindt, krijgen deze soorten het moeilijk. Let ook eens op de gele lis. Je zult hem altijd aantreffen op een plek waar geen vee heeft gelopen. Koeien zijn namelijk dol op deze plant.

Slootschonen is ook in het kader van botanisch graslandbeheer een factor van belang. Stoppen met schonen leidt tot ondiepe sloten met een dikke laag bagger. In zulke sloten loopt de plantenrijkdom sterk terug en het leven in de sloot wordt zeer kwetsbaar. Krabbescheer is bijvoorbeeld een soort die van sloten houdt die voldoende diep zijn, zodat de plant zonder vorstschade de winter op de slootbodem kan doorbrengen en in het voorjaar weer omhoog kan stijgen om verder te groeien. Een voldoende brede sloot met krabbescheer is een ideale plaats voor de zwarte stern. Gecombineerd met bloemrijke slootkanten (lees insecten) krijgen de kuikens maximaal kans om te overleven. Uiteraard speelt de waterkwaliteit ook een grote rol. Het inlaten van gebiedsvreemd water dat niet schoon is, kan nog

wel eens voor een stuk verrijking zorgen met als gevolg dat sommige plantensoorten langs de waterlijn of in moerasachtige situaties geen kans krijgen. Veel slootkanten zijn te steil zodat er weinig overgang is tussen het water en het productiegroenland. Door inrichting is dit te verbeteren. Er ontstaat dan een moerasachtige strook die gewild is bij veel plantensoorten.

Lepelaar - Jan van der Greef

In een aantal agrarische natuurverenigingen lopen projecten om via baggerspuiten de sloot weer op diepte te brengen en legt men ook een plasdras-situatie aan.

Gert-Jan Elbers is projectleider Agrarisch Landschapsbeheer bij Landschapsbeheer Utrecht. e-mail: elbers@landschapsbeheerutrecht.nl